Universiteit Leiden
The Netherlands

Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen

Elferink, M.H.

Citation
Elferink, M. H. (1998, December 10). *Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen*. *Meijers-reeks*. Kluwer, Deventer. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/43081

Version: Not Applicable (or Unknown)
License:
Downloaded from: https://hdl.handle.net/1887/43081

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

Leiden University Repository

The handle http://hdl.handle.net/1887/43081 holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Elferink, M.H.
Title: Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen
Issue Date: 1998-12-10

Verwijzingen in wetgeving.
Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke
status van normalisatienormen

Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van Doctor
aan de Rijksuniversiteit te Leiden,
op gezag van de Rector Magnificus Dr. W.A. Wagenaar,
hoogleraar in de faculteit der Sociale Wetenschappen,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 10 december 1998
te klokke 16.15 uur

door

Mirjam Henrieke Elferink

geboren te Enschede in 1972

Promotiecommissie

promotoren:	prof.mr. D.W.F. Verkade
	prof.mr. Th.G. Drupsteen
referent:	prof.mr. G.A.I. Schuijt
overige leden:	prof.mr. J.H. Spoor (Vrije Universiteit Amsterdam)
	prof.mr. C.J.J.M. Stolker

ontwerp omslag:	C. Koevoets, Bloemendaal
vormgeving binnenwerk:	Thea de Beer, Leiden
eindredactie:	Thea de Beer en Christiaan Kooman, Leiden

Van dit proefschrift verschijnt bij Kluwer, Deventer een handelseditie onder
ISBN 90-268-3352-0
NUGI 697/705

© 1998, M.H. Elferink, Leiden

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoudsopgave

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN XIII

DANK XV

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1	Normalisatie: een algemene inleiding	1
1.1	Normalisatievormen	1
1.1.1	Voorbeelden van normalisatie	1
1.1.2	Economische relevantie van normalisatie	2
1.1.3	Normalisatie als vorm van zelfregulering	4
1.1.4	Verwijzing naar normalisatienormen in regelgeving	6
1.2	Aanleiding voor het onderzoek	7
1.3	Diverse problemen rond verwijzing naar normalisatienormen	8
1.4	Nadere afbakening van het onderwerp	9
1.5	Probleemstelling van het onderzoek	11
1.6	Plan van aanpak	12

HOOFDSTUK 2 TOTSTANDKOMING VAN (NEN)-NORMEN: HET NORMALISATIEPROCES

1	Inleiding	15
2	De normalisatieinstituten	16
2.1	Het Nederlands Normalisatie-instituut (NNI)	16
2.1.1	Inleiding	16
2.1.2	Structuur NNI	17
2.2	Het Nederlands Elektrotechnisch Comité (NEC)	21
2.3	Privaatrechtelijke overeenkomst NNI en NEC/Staat	22
2.4	De totstandkoming van NEN-normen	23
2.4.1	Inleiding	23
2.4.2	Normcommissies	24
2.4.3	Normengroei	25
2.4.4	Verkoop van normen door het NNI	25
2.5	Europese normalisatieorganisaties	26
2.5.1	Inleiding	26
2.5.2	Organisatiestructuur CEN en CENELEC	27
2.5.3	Totstandkoming van Europese normen	28
2.5.4	Informatieprocedure technische normen	31
2.6	Het mondiale normalisatieinstituut (ISO)	32
2.7	Het Duitse normalisatieinstituut (DIN)	34

3 Beleid ten aanzien van normalisatie in het kader van wetgeving 35
3.1 Nederland 35
3.2 Europese Unie 37
4 Resumé 42

HOOFDSTUK 3 DE PUBLIEKRECHTELIJKE STATUS VAN NEN-NORMEN

1 Inleiding 45
2 Verwijzing naar NEN-normen in regelgeving 46
2.1 Algemene verwijzingsbepalingen in wetgeving 46
2.2 Specifieke verwijzingsvormen naar normalisatienormen 49
2.2.1 Statische verwijzing 49
2.2.2 Dynamische verwijzing 50
2.2.3 Open verwijzing 51
2.3 Nader onderscheid: normaanvullende en normspecificerende verwijzing 52
2.4 Mate van dwingendheid van de verwijzingen 52
3 NEN-normen als vormen van regelgeving 53
3.1 Inleiding 54
3.2 Rechtsnormen en technische normen 55
3.3 Richtlijnen en normalisatienormen 57
3.4 'Expliciete relevantie' 58
4 NEN-normen als algemeen verbindende voorschriften 61
4.1 Begrip 61
4.2 Kenmerken NEN-normen en algemeen verbindende voorschriften vergeleken 65
4.2.1 NEN-normen en algemene strekking 65
4.2.2 NEN-normen en externe werking 65
4.2.3 NEN-normen en wettelijke bevoegdheid 66
4.3 Tussenconclusie 66
5 NEN-normen en Bekendmakingswet 66
5.1 Inleiding 66
5.2 (Grond)wettelijke bekendmakingsvereisten 67
5.2.1 Kenbaarheidsvereiste 67
5.2.2 Achtergrond en doelstelling van de Bekendmakingswet 68
5.2.3 Bekendmakingsregels 69
5.3 Vallen NEN-normen onder de Bekendmakingswet? 71
6 Huidige methode van bekendmaking van NEN-normen 72
6.1 De 'terinzagelegging- of voetnootmethode' 72
6.2 Standpunt regering over de bekendmaking van NEN-normen 73
6.3 'Terinzagelegging- of voetnootmethode' en Bekendmakingswet vergeleken 76
7 Gevolgen van onjuiste bekendmaking 77
7.1 Inleiding 77
7.2 Juridisch gevolg: niet-inwerkingtreding 77
7.3 Praktische consequenties: schadevergoeding 80
7.3.1 Onrechtmatige wetgeving 81
7.3.2 *Pocketbooks*-arrest 82

8	Toelaatbaarheid van verwijzingen in regelgeving	83
8.1	Toelaatbaarheid statische verwijzingen	84
8.2	Toelaatbaarheid dynamische verwijzingen	85
8.3	Toelaatbaarheid open verwijzingen	89
9	Gevolgen van verwijzing voor het NNI	90
9.1	Inleiding	90
9.2	Is het NNI een zelfstandig bestuursorgaan?	91
9.2.1	Verschillende soorten zelfstandige bestuursorganen	93
9.2.2	Rapport Algemene Rekenkamer	93
10	Conclusie	94

HOOFDSTUK 4 EEN BELANGRIJKE TOEPASSING: HET BOUWBESLUIT

1	Inleiding	97
2	Richtlijn Bouwproducten	98
3	Structuur Bouwregelgeving	99
3.1	Structuur en opbouw van het Bouwbesluit	99
3.1.1	De Woningwet en het Bouwbesluit	100
3.1.2	Bouwbesluit en ministeriële regelingen	101
3.1.3	Situatie per 1 oktober 1997	103
4	Bouwbesluit	105
4.1	Totstandkoming van de bouwbesluitnormen	105
4.2	Prestatie-eisen	105
4.3	Drie gevallen van verwijzingen in het Bouwbesluit	106
4.4	Gelijkwaardigheidsbepalingen	107
5	Bouwbesluit en NEN-normen	109
5.1	Doorverwijzingen	109
5.1.1	Verwijzingsketen van NEN-normen	110
5.1.2	Europese en internationale normen	111
5.2	Toepassing NEN-normen	112
5.2.1	Welke delen zijn verplicht?	112
5.2.2	Toelaatbaarheid van verwijzingen in het Bouwbesluit	113
5.3	Verwijzingsbijlage	114
6	Publiekrechtelijke status bouwbesluitnormen	115
6.1	Sancties op niet-naleving	115
6.2	Bouwbesluitnormen als algemeen verbindende voorschriften?	116
7	Kenbaarheid van bouwbesluitnormen	117
8	Conclusie	118

HOOFDSTUK 5 DE AUTEURSRECHTELIJKE STATUS: DUITSLAND

1	Inleiding	121
2	Auteursrechtelijke bescherming van DIN-normen	122
2.1	'Persönliche geistige Schöpfung'	122
2.2	Werkcategorieën	123
2.2.1	'Sprachwerke'	123

2.2.2 'Darstellungen wissenschaftlicher oder technischer Art' 125
2.2.3 Tussenconclusie 125
2.3 Auteursrechthebbende van DIN-normen 126
3 § 5 Urheberrechtsgesetz: 'Amtliche Werke' 127
3.1 Ratio § Urheberrechtsgesetz 128
3.2 Betekenis § 5 lid 1 Urheberrechtsgesetz 129
3.3 Betekenis § 5 lid 2 Urheberrechtsgesetz 130
3.4 Wanneer zijn technische normen 'amtliche Werke' in de zin van § 5 UrhG? 131
3.4.1 Bundesgerichtshof 1983 inzake VOB/C 131
3.4.2 Reacties in de literatuur 135
3.5 Bundesgerichtshof 1990 inzake DIN-Normen 143
4 Conclusie 148

HOOFDSTUK 6 DE AUTEURSRECHTELIJKE STATUS: NEDERLAND

1 Inleiding 151
2 Auteursrechtelijke bescherming van technische normen 153
2.1 Hoe zien NEN-normen eruit? 153
2.2 Het technische karakter van NEN-normen 155
2.3 Vereisten voor de kwalificatie van technische normen als 'werk' 158
2.3.1 Van Dale/Romme-arrest 160
2.3.2 Oorspronkelijke keuzes in NEN-normen 163
2.3.3 'Sjabloon' NEN-normen 165
2.3.4 Zijn NEN-normen 'werken' in auteursrechtelijke zin? 166
3 Geschriftenbescherming 167
3.1 Begrip 168
3.2 Achtergrond 168
3.3 Beschermingsomvang 169
4 De Europese Databankrichtlijn (I) 170
4.1 Achtergrond van de Databankrichtlijn 171
4.2 Structuur van de Databankrichtlijn 172
4.3 Begrip 'databank' 172
4.4 Auteursrechtelijke bescherming 174
4.5 Geschriftenbescherming 174
4.6 Het *sui generis* recht 176
4.6.1 Substantiële investering 176
4.6.2 Verkrijging, controle of presentatie van de inhoud 177
4.6.3 Rechthebbende: fabrikant, tevens EU-onderdaan 178
4.6.4 Opvraging en hergebruik 178
4.6.5 'Browsen' 179
4.6.6 Omvang recht *sui generis* 180
4.6.7 Herhaalde opvraging en/of hergebruiken 180
4.7 Ontstaan en duur van bescherming databanken 181
4.8 Consequenties van de Databankrichtlijn voor de NEN-normen 181
5 Artikel 11 Auteurswet 1912 183
5.1 Ontstaansgeschiedenis van artikel 11 183

5.1.1	Ratio: 'Eenieder wordt geacht de wet te kennen'	183
5.1.2	Wet Algemene Bepalingen	183
5.1.3	Auteurswet van 1881	184
5.1.4	Klassieke theorie Kohler	186
5.1.5	Artikel 11 van de huidige Auteurswet	187
5.2	Tot wie is artikel 11 Auteurswet gericht?	190
5.3	Elementen artikel 11 Auteurswet en NEN-normen	191
5.3.1	Categorieën	191
5.3.2	Uitvaardiging	191
5.3.3	Openbare macht	192
5.4	Statische verwijzingen naar NEN-normen en artikel 11 Auteurswet	192
5.4.1	Openbare macht	193
5.4.2	Uitvaardigen	193
5.4.3	Indirect verwezen NEN-normen en aanverwante publicaties	195
5.5	Dynamische verwijzingen naar NEN-normen en artikel 11 Auteurswet	195
5.5.1	Openbare macht	195
5.5.2	Uitvaardigen	196
5.5.3	Indirect verwezen NEN-normen en aanverwante publicaties	197
6	Verwijzingen naar NEN-normen in interne overheidsvoorschriften	197
6.1	Inleiding	197
6.2	Beleidsregels en artikel 11 Auteurswet	198
6.2.1	Positie van beleidsregels in het Duitse auteursrecht	199
6.2.2	Verwijzingen naar NEN-normen in beleidsregels	200
7	Artikel 15b Auteurswet 1912	201
7.1	Inleiding	201
7.2	Reikwijdte artikel 15b Auteurswet	203
7.2.1	Ratio	203
7.2.2	Openbare macht	205
7.3	'Aanverwante NNI-publicaties' en artikel 15b Auteurswet	205
8	Niet-inwerkingtreding NEN-normen en auteursrecht	207
9	De Europese Databankrichtlijn (II)	209
9.1	Wettelijke beperkingen	209
9.2	Artikelen 11 en 15b Auteurswet onder de Databankrichtlijn	209
9.3	ADW-contract van de overheid met Kluwer	214
9.4	Eigen zorgplicht van de overheid	216
10	Conclusie	216

HOOFDSTUK 7 ENKELE MEDEDINGINGSRECHTELIJKE ASPECTEN

1	Inleiding	221
2	Nederlandse Mededingingswet	222
2.1	Misbruik van machtspositie	222
2.2	NNI en (misbruik van) machtspositie: algemeen	224
2.3	Ondernemingen met taken van algemeen economisch belang	225
2.4	NNI als onderneming met een taak van algemeen economisch belang?	226
3	Artikel 86 EG-Verdrag	228
4	*Magill*-arrest	229

4.1 Algemeen 229
4.2 *Magill*-arrest en NNI 230
4.2.1 Uitoefening auteursrecht door het NNI 231
4.2.2 Misbruik? 232
4.2.3 Tarieven 232
5 Mededeling Intellectuele Eigendomsrechten en Normalisatie 233
6 Conclusie 234

HOOFDSTUK 8 NORMALISATIEDOCUMENTEN EN DE WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR

1 Inleiding 237
2 Achtergrond WOB en samenhang met de Auteurswet 1912 238
3 NEN-normen en de Wet openbaarheid van bestuur 240
3.1 Openstelling van bestuurlijke informatie 240
3.2 Voorwaarden voor de verstrekking van bestuurlijke informatie 240
3.2.1 Bestuursorgaan in de zin van de WOB 241
3.2.2 Document in de zin van de WOB 241
3.2.3 Begrip bestuurlijke aangelegenheid 242
3.2.4 Berusten bij een bestuursorgaan 243
3.3 Aanverwante publicaties en de WOB 243
3.3.1 Belang van aanverwante publicaties 243
3.3.2 Documenten die betrekking hebben op de voorbereiding van NEN-normen 244
3.3.3 Toekomstige (wetgevings-)NEN-normen 245
3.3.4 Praktijkrichtlijnen voor de toepassing van NEN-normen 245
3.4 Vormen van informatieverstrekking conform de WOB 246
3.5 Tarieven op grond van de WOB 247
4 Het NNI en de WOB 249
4.1 Is het NNI een bestuursorgaan in de zin van de WOB? 249
4.2 Is het NNI een instelling, dienst of bedrijf werkzaam onder de verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan? 250
4.2.1 Uitspraak Stichting Fonds voor de Letteren 250
4.2.2 Mate van overheidsinvloed en statuten NNI vergeleken met de Stichting Fonds voor de Letteren 251
5 Nogmaals: verhouding WOB en Auteurswet 1912 253
5.1 Spanningsveld WOB en Auteurswet 253
5.2 Standpunt regering en opvattingen literatuur 254
5.3 Informatieverstrekking en artikel 16b Auteurswet 256
5.4 Consequenties voor de aan NEN-normen verwante publicaties 257
6 Verhouding WOB en Bekendmakingswet 258
7 Verhouding WOB en Databank-richtlijn 259
8 Conclusie 259

HOOFDSTUK 9 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1	Terug naar de aanleiding en het doel van het onderzoek	263
2	Totstandkoming van NEN-normen: het normalisatieproces	264
3	De publiekrechtelijke status van normalisatienormen	265
4	Een belangrijke toepassing: het Bouwbesluit	266
5	De auteursrechtelijke status: Duitsland	267
6	De auteursrechtelijke status: Nederland	268
7	Enkele mededingingsrechtelijke aspecten	271
8	Wet openbaarheid van bestuur	272
9	Aanbevelingen	273
10	Tot besluit	276

SUMMARY AND RECOMMENDATIONS 277

GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN DOCUMENTEN 293

JURISPRUDENTIEREGISTER 305

TREFWOORDENREGISTER 309

BIJLAGEN

I	Lijst van regelgeving met verwijzingen naar NEN-normen (stand: augustus 1998)	315
II	NEN 3215 'Binnenriolering in woningen en woongebouwen'	333
III	Tarievenlijst van bouwbesluitnormen	363

CURRICULUM VITAE 365

Lijst van gebruikte afkortingen

AA	Ars Aequi
AB	Administratiefrechtelijke Beslissingen
ABRRvS	Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
ADW	Algemene Databank Wet- en Regelgeving
AMI	Informatierecht/AMI, Tijdschrift voor auteurs-, media- en informatierecht (tot 1986: AMR)
AMvB	algemene maatregel van bestuur
ARRvS	Afdeling Rechtspraak Raad van State
a.v.v.	algemeen verbindend voorschrift
Aw	Auteurswet 1912
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BauO	Bauordnung
BC	Berner Conventie
BGH	Bundesgerichtshof (Duitsland)
BIE	Bijblad bij de Industriële Eigendom
Bob	Besluit openbaarheid van bestuur
BVerG	Bundesverfassungsgericht
BW	Burgerlijk Wetboek
B&W	Burgemeester en Wethouders
CBG	College ter Beoordeling van Geneesmiddelen
CD	Compact Disk
CD-I	Compact Disk Interactive
CD-ROM	Compact Disk Read Only Memory
CEN	Comité Européen de Normalisation
CENELEC	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique
COM	Commissiedocument
CR	CEN/CENELEC Report
DIN	Deutsches Institut für Normung e.V.
DIS	Draft International Standard
DKE	Deutsche Elektronische Kommission im DIN und VDE
DNA	Deutsche Normenausschuß (rechtsvoorganger van het DIN)
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschappen
EN	Europese Norm
ENV	Voorlopige Europese Norm
ETSI	European Telecommunications Standards Institute
EU	Europese Unie
EVA	Europese Vrijhandelsassociatie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

EZ	Ministerie van Economische Zaken
FuR	Film und Recht
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GG	Grundgesetz
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
Gw	Grondwet
HCNN	Hoofdcommissie voor de Normalisatie in Nederland
HD	Harmonisatie Document (CENELEC), Harmonization Document
HNJV	Handelingen Nederlandse Juristen Vereniging
HR	Hoge Raad
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
IEC	International Electrotechnical Commission
IER	Intellectuele Eigendom en Reclamerecht
ISO	International Organization for Standardization
I&I	Informatie en Informatiebeleid
jo.	juncto
Jur.	Jurisprudentie van het Hof van Justitie en het Gerecht van Eerste Aanleg van de Europese Gemeenschappen
KB	Koninklijk Besluit
KG	Kort Geding
KIvI	Koninklijk Instituut van Ingenieurs
Ktg.	Kantongerecht
MDW	Marktwerking, Deregulering- en Wetgevingskwaliteit
MvA	memorie van antwoord
MvT	memorie van toelichting
NEC	Nederlands Elektrotechnisch Comité
NEN	Nederlandse norm
NEV I/II	Nota naar aanleiding van het Eindverslag Eerste resp. Tweede Kamer
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NNI	Nederlands Normalisatie-instituut
NPR	Nederlandse Praktijkrichtlijn
NTR	Nederlandse Technische richtlijn
NTER	Nederlands Tijdschrift voor Europees Recht
NV	Nota naar aanleiding van het Verslag
NVN	Nederlandse Voornorm
NvT	Nota van Toelichting
ov.	overweging
PbEG	Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen
prEN	Draft European Standard
prHD	Draft Harmonization Documents
Rb.	rechtbank
RM Themis	Rechtsgeleerd Magazijn Themis
SER	Sociaal Economische Raad
SEW	Sociaal Economische Wetgeving
S&J	Schuurman & Jordens

Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
TC	Technical Committee
TvO	Tijdschrift voor Openbaar Bestuur
UAR	Uniform Aanbestedings-reglement
UFITA	Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht
UrhG	Urheberrechtsgesetz
VDE	Verband Deutsche Elektrotechniker
VOB	Verdingungsordnung für Bauleistungen
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
W	Weekblad van het recht
WEM	Wet Economische Mededinging
Wno	Wet Nationale ombudsman
WOB	Wet openbaarheid van bestuur

Dank

Mijn dank gaat uit naar het Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht te München voor de daar genoten gastvrijheid en naar de mensen van het E.M. Meijers Instituut te Leiden die mij, eveneens zeer gastvrij, gedurende negen maanden een werkplek hebben geboden.

Voorts dank ik iedereen die mij bij het schrijven van dit boek heeft gesteund, in het bijzonder Christiaan, Caroline en mijn ouders.

De tekst van dit boek is afgesloten op 1 juni 1998. Ontwikkelingen en materiaal van na deze datum zijn slechts sporadisch verwerkt.

Leiden, oktober 1998